

ab Iberæos cap.V. Festinemus ergo egredi. Deinde sequitur Matutinum; lucernæ extinguuntur; lumen autem ecclesiæ (hd) ab initio cantus nocturni inchoatur extingui hoc tamen ordine, ut ab introitu ipsius ecclesiæ incipiat paulatim tutari, ut verbi gratia, peracto primo nocturno videatur eorum pars tertia esse extincta: medio nocturno iterum tertia; tertio vero expleto, exceptis septem lampadibus, nihil luminis relinquatur; quæ in matutino hoc ordine extinguuntur; in initio psalmi primi sit custos semper paratus in loco dextræ partis ecclesiæ prope lampadibus; at ubi audierit antiphonam tenens cannam in manu sua tutat lampadem unam; in fine psalmi ipsius aliam sinistræ partis, sic una ex parte una, alia ex alia tutantur usque ad evangelium, in evangelio vero tutatur in ecclesia lampas.

Hora tertia procedit Pontifex, vel qui vicem illius tenuerit in ecclesia statuta infra urbem, non tamen in majore ecclesia; qui dum veniens de sacrario processerit ante altare ad orandum super oratorium, sicut mos est, statim ut surrexerit, cum silentio ascendit ad sedem, quo sedente statim subdiaconus ascendit ad legendum, et post lectionem cantatur canticum: Dne audivi cum versibus suis, et dicit Pontifex: Oremus: et Diaconus: Flectamus genua; et orat diutissime, et dicit Levate, et dicit (forsan orationes) quas ut finierit, omnes tacite exeunt foras; Presbytero vero ecclesiarum sive de urbe, seu de suburbanis, vadunt per ecclesias suas, ut hoc ordine cuncta ad vesperam faciant, hoc tantum mutantes, ut ubi Pontifex meminit apostolicum, ipsi nominent episcopum suum. Post orationes præparatur crux ante altare, interposito spatio inter ipsam et altare sustentata hinc inde a duobus accolitis; posito ante eam oratorio, venit Pontifex, et adoratum deosculatur crucem; deinde Episcopi, Presbyteri, Diaconi, et cæteri per ordinem, deinde populus; Pontifex vero sedet in sede usquedum omnes salutent. Presbyteri vero duo priores, mox ut salutaverint, intrant in sacrarium, vel ubi positum fuerit corpus Dni, quod pridie remansit, ponentes eum in patenam, et subdiaconus teneat ante ipsos calicem cum vino non consecrato, et alter subdiaconus patenam cum corpore Dni; quibus tenentibus accipit unus presbyter patenam, et alter calicem, et desert super altare nudatum; Pontifex vero sedet, dum persalutat populus crucem, nam salutante Pontifice vel populo crucem, canitur semper antiphona: Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit, venite adoramus. Dicatur psalmus CXVIII. qua salutata et reposita in loco suo descendit Pontifex ante altare, et dicit: Oremus: præceptis salu-

taribus moniti, et divina institutione formali audeamus dicere: Pater noster qui es in cælis. Sequitur: Libera nos quæsumus Dne ab omnibus malis. Cum dixerint Amen. Sumit de sancta, et ponit in calicem nihil dicens, et communicant omnes cum silentio, et expleta sunt universa, et dicit Pontifex: In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, pax tibi. Et cum spiritu tuo. Et post paululum vespera dicit unusquisque privatim, et sic vadunt ad mensam.

SABBATO SANCTO.

Media nocte surgendum est; dicuntur novem psalmi cum responsoriis, tres lectiones leguntur de lamentatione Hieremiæ ab eo loco ubi dicit: Misericordiæ Dni multæ, usque in finem. Deinde leguntur homiliæ sanctum Patrum, ad ipsum diem pertinentes, et in candelis accendendis vel extinguendis, sicut superius habetur. Post horam tertiam sabbato procedunt, qui baptizandi sunt, ad ecclesiam, et ordinantur per ordinem sicut scripti sunt, masculi in dextram, femine in sinistram, faciens crucem sacerdos in frontibus singulorum. Postea imposita manu super capita singulorum dicit:

Item expleta tangit singulis nares et aures de spulo, et dicit: Epheta, quod est adaperire in odorem suavitatis. Tu autem effugare diabole, adpropinquabit enim judicium Dei. Postea tangit de oleo sancto scapulas et pectus, et dicit: Abrenuntias satanæ? Abrenuntio: et omnibus pompis ejus: et omnibus operibus ejus? Et ego te linio oleo salutis in Christo Jesu nostro propitiatus in vitam æternam, pax tibi. Hac expleta, ambulat id circuitum inposita manu super capita eorum decantando excelsa voce: Credo in Deum, vertit se ad feminas, et facit similiter. Postea dicitur eis ab archidiacono: Orate electi, flectite genua, et post paululum dicit: Levate, complete orationem vestram in unum, et dicite amen; et respondent omnes amen. Iterum admonentur ab archidiacono his verbis: Catechumini recedant; si quis catechuminus est, recedat; omnes catechumini exeant foras. Iterum dicit diaconus: Filii karissimi revertimini in locis vestris expectantes horam, qua possit circa vos Dei gratia baptismi operari. Hora nona ingrediuntur in sacrarium sacerdotes et levitæ, et induunt se vestimentis, cum quibus vigiliis celebrare debent, et accenso cereo procedunt omnes simul de sacrario cum ipso cereo in ecclesiam cum silentio, nihil canentes et ponitur in candelabro ante altare, et unus diaconus rogat unum de sacerdotibus vel levitis, qui ibidem revestiti adstant, pro orare; et ut surrexit, dicit ipse diaconus: Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Et dicit orationem istam,

BENEDICTIONES VARIÆ

BENEDICTIO CEREB.

Expletis lectionibus statim veniens unus minister, tenens ampullas in manibus suis, stans in dextro cornu

altaris; et tunc ascendit ipse præcedens pontificem ad fontes; tunc deinde scola descendit ad fontes ad letaniam faciendam, expectantes parati pontificem; et

cundus vero scolæ tenet vas aureum in manu sua sinistra super planetam, unde pontifex mittere debet chrysmam in fontem, et jussi faciunt letaniam trinam. Deinde pontifex procedit cum omni decore, sustentatus a duobus diaconibus, et illa duo cereostata, quæ ante fuerant inluminata, semper ante ipsum procedunt usquedum omnia finierint; letania finita, facto silentio dicit pontifex : Dnus vobiscum. Æ. Et cum spiritu tuo. Dicit : Oremus; et dat orationem.

BENEDICTIO FONTIS.

Omnipotens sempiterno Deus, adesto etc.

CONSECRATIO FONTIS.

Dnus vobiscum. Æ. Et cum spiritu tuo. Sursum corda. Æ. Habemus ad Dnm. Gratias agamus Dno Deo nostro. Æ. Dignum et justum est.

VD. et justum est, æquum et salutare; Deus qui invisibili potentia etc.

Unde benedico te creatura aquæ per Deum vivum, per Deum verum etc.

Signate illos; accedite ad benedictionem. Signent ipsos infantes in frontibus eorum patrini vel patrinæ de pollicibus suis dicentes : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Tunc venit accolitus iterum faciens crucem in frontibus singulorum dicendo : In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, et imponit manum super eos, dans orationem excelsa voce his verbis :

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob etc.

Ergo maledicto diabole recognosce sententiam tuam etc.

Et adnuntiat diaconus dicens : Orate electi, flectite genua, et reliqua prius; et signant patrini vel matrinæ ut prius, et sequitur alius accolitus, super masculos facit crucem sicut prius fecit; et imponens manum suam super eos dicit :

Audi maledicte satanas adjuratur per nomen æterni Dei et salvatoris nostri filii Dei cum tua victus invidia tremens gemensque discede; nihil tibi sit commune cum servis Dei jam cœlestia cogitantibus renuntiatoribus tibi a sæculo, et beatæ immortalitatis victoris. Da igitur honorem advenienti Spiritui sancto, qui ex summa cœli arce descendens pro turbatis fraudibus tuis divino fonte purgata pectora, idem sanctificando templum et habitum perficiat, et ab omnibus ponitur noxis præteritorum criminum liberati servi Dei gratias perenni Deo referant semper, et benedicant nomen ejus sanctum in sæcula sæculorum. Per.

Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob etc.

Ergo maledicte diabole, ut supra. Item dicit diaconus : Orate electi, et reliqua ut supra; et signant patrini vel matrinæ ut prius. Deinde tertius accolitus facit crucem in frontibus puerorum sicut anterior fecit, et imponit manum super capita eorum dicendo :

Exorcizo te inmundæ spiritus etc.

Item super feminas faciens crucem ut superius, et imponit manum super capita earum dicendo :

Exorcizo te inmundæ spiritus per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, ut exeas et recedas ab his famulabus Dei; ipse enim tibi imperat maledicte

dampnate, qui cæco nato oculos aperuit, et quadriuanum Lazarum de monumento suscitavit. Ergo maledicto. Ut supra.

Æternam ac justissimam pietatem tuam etc.

Sequitur exorcismus.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, et in nomine Jesu Christi Filii ejus, et Spiritus sancti. Omnis virtus adversarii, et omnis incursio diaboli, omne phantasma, omnis inimici potestas eradicare et effugare ab hac creatura aquæ. Unde exorcizo te creatura aquæ per Deum verum, per Deum vivum, per Deum sanctum, per Dnm nrm Jesum Christum, ut efficiaris aqua sancta, aqua benedicta, ut ubicunque effusa fueris, vel aspersa, sive in domo, sive in agro, eugias omnem phantasiam, omnem inimici potestatem; Spiritus sanctus habitet in domo hac, per. Et miscetur sal et cinis faciens ter inde crucem super ipsa aqua. Dein deponit vinum mixtum cum ipsa aqua benedicta, et dicit hanc orationem : Creator et conservator humani generis. dator gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis; tu Dne mitte Spiritum tuum super vinum cum aqua mixtum, ut armata virtute cœlestis defensionis ad consecrationem hujus ecclesiæ vel altaris proficiant. Per Dnm.

Deinde faciens crucem cum digito suo de ipsa aqua in dextra parte per quatuor cornua altaris, inde latera cum hysopo adspersit septem vices canendo antiphonam : Adsperses me Dne hysopo et mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor. Ps. Miserere mei Deus secundum : vadens in circuitu altaris, spargendo deinde in dextra parietes ecclesiæ usquedum veniens ante altare spargens iterum desuper in circuitu altaris vel ecclesiæ canendo ant. Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus. Ps. Ipsum, usquedum veniens iterum ante altare spargens desuper et in circuitu ecclesiæ canendo ant. Qui habitat in adjutorio altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur. Ps. ipsum, et mittit ex ministris aut clericis duos vel tres, qui extrinsecus ecclesiæ pariter una vice psallentes spargant.

Iterum ipse pontifex vadit de ipso altare spargendum per medium ecclesiæ in longum et in lato similiter crucem faciendo, sive per omne pavimentum spargendo, cum antiph. Domus mea domus orationis vocabitur. v. Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. et Gloria. Et veniens in medio ecclesiæ dicit : Oremus, et diaconus, flectamus genua. Levate, et dicit orationem istam :

Deus, qui loca nomini tuo dicata sanctificas, effunde super hanc orationis domum gratiam tuam, ut omnibus hic invocantibus te auxilium tuæ misericordiæ sentiatur, per. Iterum dicit : Oremus : et diaconus dicit : flectamus genua. Levate. Sequitur oratio :

Deus sanctificationum omnipotens dominator, cujus pietas sine fine sentitur. Deus qui cœlestia simul et terrena complecteris, servans misericordiam tuam populo tuo ambulanti ante conspectum

gloriæ tuæ; exaudi preces servorum tuorum, ut sint oculi tui aperti super domum istam die ac nocte; hancque basilicam in honore Sancti ill. sacris mysteriis institutam clementissimus dedicat miseratus inlustra, proprio splendore clarifica, omnemque hominem venientem adorare in hoc loco placatus admitte; propitius dignare respicere, et propter nomen tuum magnum, et manu forti et brachio extenso, in hoc habitaculo supplicantes libens protege, dignanter exaudi, ac æterna defensione conversa, ut semper felices semper tua religione lætantes constanter in sanctæ Trinitatis fide catholica perseverent; per Dnm.

Regenerationis ingressus in veræ innocentie nova infantia renascatur. Per. *Hac omni expleta fundit chrysmo de vasculo in fontem super ipsam aquam in modum crucis, et cum manu sua miscitat ipsum chrysmo cum aqua, et spargit super omnem fontem, vel super omnem populum. Hoc facto omnis populus, qui voluerit, accipit benedictionem in vasis suis de ipsa aqua, antequam ibi baptizentur parvuli, ad spargendum in domibus eorum, et vineis, et campis, et fructibus eorum. Deinde presbyter, aut diaconus etiamsi necesse fuerit, et accoliti disculceati induentes se aliis vestibus mundis vel candidis ingrediuntur in fontes intro aquam, et baptizantur primo masculi, deinde femine sub hac interrogatione: Sanctificetur et fecundetur fons iste in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Credis in Deum Patrem omnipotentem creatorem cæli et terræ? R. Credo. Credis et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dnm nostrum natum et passum? R. Credo. Credis et in Spiritum sanctum; sanctam Ecclesiam catholicam; remissionem peccatorum; carnis resurrectionem, et vitam æternam? R. Credo, Et acceptis infantibus de parentibus baptizant eos sub trina mersione; tantum sanctam Trinitatem semel invocantes ita dicendo: Baptizo te in nomine Patris, et mergit semel: et Filii, et mergit iterum: et Spiritus sancti, et mergit tertio. Levatis autem ipsis infantes in manibus suis offerunt eos uni presbytero; ipse vero presbyter faciens de chrysmo crucem cum pollice in vertice eorum cum invocatione sanctæ Trinitatis dicit: Deus omnipotens, etc.*

Et sunt parati, qui eos suscepturi sunt, cum linteis in manibus eorum, et accipiunt ipsos a presbyteris vel diaconibus, qui eos baptizarunt. Pontifex vero egredietur a fonte, habens compositam sedem in ipsa ecclesia ubi voluerit, sedens in ea. Et deportantur ipsi infantes ante eum, et dat singulis stolam, casulam et chrysmale, et decem siliquias, et vestiuntur; induti vero ordinantur per ordinem sicut scripti sunt in circuito, et dat orationem Pontifex super eos cum chrysmo faciens crucem in frontibus eorum cum invocatione sanctæ Trinitatis, et tradit eis septiformes gratias Spiritus sancti.

Oratio ad confirmandum.

Omnipotens sempiternæ Deus, qui regenerare. Accipe signum crucis Christi in vitam propitius

æternam. *Dicit: Pax tecum. R. Et cum spiritu tuo. Ecce sic benedicetur omnis homo qui timet Dnm. Benedicat vos Dominus ex Syon, ut videatis bona, quæ sunt in Hierusalem, omnibus diebus vitæ vestræ.*

Inde dicit:

Confirmat vos Pater et Filius et Spiritus sanctus, ut habeatis vitam æternam, et vivatis in sæcula sæculorum. Amen.

Hoc autem per omnia præcaventes, ut hæc non negligantur, quia tunc omnes baptismo legitimo Christianitatis nomine confirmantur. Interim vos scola jussa facit letaniam ante altare, prima septenus, et spatio facto faciunt alter quinas, iterum spatio facto faciunt trinas, et dum dicit Agnus Dei, Magister scolæ dicit accendite; et tunc inluminatur ecclesia, et procedit Pontifex de sacrario, cum duo cereostata (unde superius diximus) stant sicut antea a dextris et a sinistris altaris. Letania expleta dicit Pontifex Gloria in excels. D. et orationem; deinde legitur Apostolus: sequitur All. Confitemini Dno. Sequitur tractus Laudate Dnm omnes gentes: Sequitur Evangelium. De vespere Sabbati; ante Evangelium non portont lumen in ipsa nocte, sed tantum incensum. Non cantent Offertorium, nec Agnus Dei, nec Communionem, sed missam per ordinem. Illud autem de parvulis providendum est, ut postquam baptizati fuerint, nullum cibum accipiant, nec ablactentur antequam communi-eent Sacramento corporis Christi; et omnibus diebus septimanæ paschæ ad missas procedant, et offerant pro ipsis, et communicent omnes; hic autem supra scriptus ordine baptismi, sicut in hoc Sabbato paschæ, sic et in Sabbato pentecosten omnimodis celebratur. Item in ipsa die diurnalem cursum separatim canunt. In ipsa nocte post gallorum cantum, matutino rumpente luce tenebras, surgentes in ecclesiam veniunt, et mutua charitate se invicem osculantes, et dicant: Deus in adjutorium meum. Sequitur Invitatorium cum All. Sequuntur tres psalmi cum antiphonis: Beatus vir. Quare fremuerunt. Dne quid multiplicati sunt. Sequuntur vero tres lectiones cum responsoriis. Prima lectio de Actibus apostolorum. Sequitur secunda et tertia de homiliis sancti Augustini. Sequitur Matutinum cum All.

Infra Albas Paschæ super venite: Surrexit Dominus vere all. et tres psalmi per nocturnum imponuntur per singulas noctes usque in octavas paschæ, id est.

Feria II. Cum invocarem. Verba mea. Dne ne in ira tua.

Feria III. Dne Deus meus in te speravi. Dne Dnus noster. In Dno confido.

Feria IV. Salvum me fac Dne. Usquequo Dne. Dixit insipiens.

Feria V. Dne quis habitabit. Conserva me Dne. Exaudi Dne justitiam meam.

Feria sexta. Cæli enarrant. Exaudiat te Dnus. Dne in virtute.

Sabbato. Dni est terra. Ad te Dne levavi. Judica me Dne quoniam ego in innocentia mea.

Item a pascha usque in octavas ad omnes cursus non cantatur responsorium, nec lectio recitatur, sed pro versu et responsorio cantatur. &. Hæc dies quam fecit Dn^o, tantum prima, etc.

VERSUS IN COENA DOMINI ET PARASCEVE, ET SABBATO SANCTO (217).

(Ex cod. bibl. Vindob. th. 685, sæc. x.)

Qui propheticè promisisti ero mors tua o mors. Kyrie eleison. Domine miserere. Christus Dns factus est obediens usque ad mortem. Vita in ligno moritur, infernum ac mortem spoliavit. Kyrie eleison. Qui expansis in cruce manibus traxisti omnia ad te) sæcula. Kyrie eleison. III. Domine.

VERSUS FLAVII AD MANDATUM (218).

Victori mortis inclita pangamus laude gloriam
Cum Patre et sancto Spiritu, qui nos redemit obitu. [Victori.
Tellus ac æthra jubitent in magni cœna princi-
[pis.
Qui protoplasti pectora vitæ purgavit ferculo. Vi-
[tori.
Hac nocte factor omnium potenti sat mysterio.
Carnem suam cum sanguine in escam transfert
[animæ. Victori.

(217) Versus sequentes itemque Flavii ad mandatum et proximi in Parasceve habentur cum notis musicis.

(218) Mandatum dicitur lotio pedum ex principio verborum Christi: *mandatum novum do vobis*, quæ etiamnum canuntur in lotionem pedum, quæ sola nunc superest ad exemplum Christi in cœna. Olim autem frequens fuit in cœtibus monasticis ac quidem, juxta regulam S. *Benedicti*, supervenientibus hospitibus, tum etiam fratribus inter se mutuo; quod ad sæculum usque decimum sextum usitatum in monasterio S. *Blasii* fuit singulis Sabbatis per annum. Pauperibus autem quotidie lavabantur pedes juxta laudatum ord. operis Dei cum apparatu sacro cantu et precibus, a capite jejunii usque ad festum SS. Simonis et Judæ in cœna vero Domini ritu sequenti mane post tertiam et post prandium.
Dicta tertia eant ad capitulum.

Dum domno abbati placuerit, faciat signum cantori ut cxiens videat, si pauperes ad mandatum sint ordinati. Si sunt ordinati debito more, mox renuntiet domno abbati, qui innuat priori, ut percutiat tabulam in capitulo, qua percussa dictoque *benedicite* incipiat domnus abbas ps. *Miserere mei Deus*, etc. euntibusque in claustrum ad visitandum pauperes domnus abbas præcedat cum capellano suo portante sibi librum, deinde conventus, et primo seniores, postea pueri cum magistro. Finito ps., incipiat cantor ant. *Dominus Jesus*, etc., flectantque omnes genua, et unicuique fratrum collocetur unus pauper; et si quis fratrum hoc anno obierit, eidem unus pauper ponatur. Duodecim vero pauperes domno abbati assignentur, et tredecim domno Regenberchto dotatori. Post abluionem pedum et manuum percutiat prior tabulam annuente abbate, qua percussa detur eleemosyna pauperibus. Completo mandato incipiat domus abbas septem psalmos penitentiales, eantque in chorum, sicut exierunt de

A A celsis surgens dapidus præbet formam mortali-
[libus.
Humilitatis gratia Petri petens vestigia. Victori.
Pallet servus obsequio cum angelorum Dominum
Ferendo lympham linteam cernit cœno procum-
[bere. Victori.
Permitte Simou abluui, acta figurant mystica.
Dum summus ima bajulo quid cinit servet cineri.
[Victori.
Lavator thoris accubat, verbique favos agerat.
Quos inter hostem denotat necis qui dolos ruminat.
[Victori.
Tu ex lupe Juda pessime fers agno misi basia.
Daus membra lorie regia, quæ sorde tergunt sæcula.
[Victori.
B Nexi solvantur hodie carnis, cordisque carcere
Uguens sacratur crisiatis spes inde crescit miseris
[Victori.

capitulo, legentes ipsos psalmos prostrati in terram; domnus autem abbas ante altare super sedem sibi positam. Finitis psalmis, dicat domnus abbas confessionem cum orationibus ad hoc pertinentibus; deinde veniant in claustrum ad colloquendum.

In cœna Domini post sextam prior, cellerarius, cantor seu camerarius ordinent 24 pauperes; qui sedeant in ambitu immediate post prandium. Post prandium veniat domnus abbas ad ambitum penes januam claustralem, et prior cum quibusdam fratribus, et ibi cantor procuret. quod ibidem in ambitu sint, et sedeant solum illi 24 pauperes, et non plures. Servus autem domus lavatorii præparatam habeat aquam calidam, et lintea et paropsides pro lotionem et tersionem pedum seu manuum. Camera- rius procuret ut ibidem sint duo picarii cum vino, et post hinc cantor incipiat ant., *Dominus Jesus postquam cœnavit*, etc., et statim fiat genuflexio ab omnibus, et medio tempore laventur pedes pauperum. Post dictam ant. *ŷ. Deus misereatur*, prior percutiat tabulam, et dicat: *Benedicite*; et respondeant: *Amen*. Tunc domnus abbas dicat *ŷ. Potum servorum suorum dignetur Dominus benedicere*. Et statim incipiat cantor responsorium: *Accessit ad pedes Jesu*, et tunc potus datur pauperibus. Post *ŷ. Dimissa sunt ei*, et cellerarius pauperibus det pecuniam, cuilibet 15 denarios usuales; erunt 30 solidi.

Postquam versus finietur, repetitio *ŷ* repetatur, et iterum potio administretur pauperibus. His peractis dicat cantor: *Suscipimus, Deus, misericordiam tuam*, Kyrie eleison, Pater noster. *ŷ. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam, ŷ. tu mandasti, Dominus vobiscum, oremus. Ade- t, Domine, officio nostræ servitutis, quæ ipse præstare digneris*. Et immediate fiat genuflexio ab omnibus, et incipiat domnus abbas ps. *Miserere mei*, et eant in chorum et faciant, ut præscriptum est.